

milyen szigorú, kemény volt az arcod.
 Rám nézel, védekezően mosolyogsz,
 mint aki szégyelli, hogy feladott egy harcot.
 Sírj csak! Jó sírni; sírj most utólag, és előre,
 ki tudja, mikor lesz új alkalom rá.
 Főzők egy teát. Vagy inkább igyunk bort?
 Akarsz valamit enni hozzá?
 Vajon megtennél-e még bármit értem,
 mint szerelméért a filmbeli hősnő?
 És én, én mit tennék meg? Hozok egy kis sajtot.
 Nem látod? A nő bugyuta, a pasas önző.
 És az egész történet, az is milyen lapos!
 Ahogy futnak az árnyékuk elől!
 Miben reménykednek ezek ketten?
 A pasas mindig álmodozik, a nő mindig bedől.
 Mi közünk hozzá? Mindegy. Na, ne sírj már!

Gelléri Andor Endre

ROMBOLÁS

Elhalt a szél, amely havat söpört alá a csillaglevelekről; a föld lassan megfordult a hóhullásban, és rózsaszín szőlőszemnek néz ki. Mindenhol harangok mondják: itt a reggel! Induljunk munkába, kelmefestők, és nevéssünk azon, hogy ez a kis hordó itt, a rézüst alatt mennyi színt ivott reggel óta! Ki öntötte bele? Te, aki bő bársonynadrágban és öt centi vastag fatalpú cipőben épp a bázikus Methylenblaut oldod? Vagy pedig én, akinek kicsit hull a haja, s micsoda hosszú szálban: mostan talán a leghosszabb ütődik a kis hordó tükrére. Talán művész vagyok vagy hús fa, barna sűrű lombbal?! Dehogysis! olykor villámló, de rövidlátó szemű jófiú, aki álmokról írt. No, nincsen sok haszna belőle, hát amellet munkás is, bejár az Almeroth úr mosodájába! Mennyit keres? – kérdezed. Mit kereshet egy fiatal segéd, ha fukar kéjenc a gazda, ha a gyomorrákos üzletvezető nem az ő szeretője. Noha olykor előtte is megigazította a harisnyakötőjét.

Hát kinek a szeretője az üzletvezető? Aztán milyen, hogy néz ki? Te! A szemei idegesen kilógnak a pillák alól, de a mellébe beleharapnál! Fehér, és megremeg, ha lép. Ezt biztosan Almeroth úrtól hallottad, a lecsapott vállú, lúdlábon surranó főnöktől. Vagy egy már eltávozott fűtőtől, akinek csak az emléke ég, lobog a kazánok között, erős volt, és a hófehér ruhás, galléros lányok tudják, mért ver-üt szívük a kazánház előtt! Talán a hideg betonon, hamu, kígyóarcú parázs között heverték eszméletlen csókkal az üzletvezető és a fűtő? Lehet, lehet... de most az alacsony, lelógó ajkú és négerhajú kelmefestővel bujkál az ágyba.

Így gondolkozik a fiatal kelmefestősegéd, s hull, hull a haja. Esetleg régen fürdött vagy éhezik. Nincs sok pénze, az bizonyos, de halmokban alusznak otthon a könyvei, szakálluk nőtt porból, nyugalomból.

– Durva pamut – mondja neki a négerhajú kelmefestőmester, a Wetz.

Ránéz Gert, a fiatalabb segéd, és ásít: – Hideg van – feleli, nyakig gombolja flanelingjét, s a mutatóujjával gyorsan végigfutja a háztetők havát. Mert a műhely így néz ki: ahol ők állnak mostan, az a szabad ég alatt van, s három jégleplű rézüst kap bent-ről gőzt a rozsdás csöveken; balra tőlük egy mésszel mázolt fabódé áll: a „részegkamra”, itt dolgoznak benzinben. Se ablaka, se ajtaja, a fagy ölelheti a benzint, és lehűl 37 fokig. Fuss innen, itt elfagy minden kéz, berúg az agy... jobbra gyere, nyiss ajtót, és két vasalónót látsz: az egyiket szombaton elküldik, mert másállapotos, és kétszer rosszul lett ezen a héten, a másik mentőponyvába ugrott a harmadik emeletről, amikor meggyulladt a benzin. Mindig ijedten helyesel, kezit csókolom, igen, de ha megfordulsz, rosszat súg rólad. Arrébb a 00, három lépés a kazánház, szűk mellű szoba, három odvas, tüzes foggal, aminek a szeme a manométer. Ha hat atmoszférát mutat, káromkodva, izélje meg az istent ordítva rohan ki a fűtő, és minden csapon gőzt fúj szét. A gőz belepi a mosókonyhát, a szürke képű mosógépeket, ezeket a forgó nagy hasakat. Csak a ruhaöblítéshez szükséges hat fahordón ragyog a fény, a világosság: itt van két ócska rámajú ablak. Alatta fekszik a sárga, ráncos súrolóasztal, ezen dolgozik Gert is meg Wetz is, ha vegytisztítás van a soron.

Így, jól láttad, hogy hol dolgozik, izzad 30-40 munkásember; gőzbörtönben, rongyokba csavart, fájó torkokkal.

Rossz itt az élet, sokat kell dolgozni, sok is a gazda haszna!

Ki ne zúgolódna, és mégis ki ne fordulna örömmel be ide reggel: állásom van, istenem!

A fiatal kelmefestősegéd is rámered a Methylenblau langyos színfürdőjére: a kék üvegszín mint a pók, ha pókot szülne, gomolygatja tovább és tovább kristálykék vízalakjait. Felhő békalábbal, elmerülő kalap rajza: de mind metszőkéék, és a rézüst aranypartjához csapódik. Hullámverés, zizegés. Most öt ujj horgol bele, s kék sipkát lehel rá a festék. S tele tenyér szórja, ejti a pamutvásznat, amely undorodva iszik, kortyog, fuldoklik, és föl puffadva elmerül.

Bentről alázatosan kinyílik az ajtó, és beteg hang száll: – Gert – csönd és újra: – Gert.

A fiatal kelmefestő borzas szemmel megfordul. Helénka! Te szeretsz, de kinek kell tüdőbajos száj, s néked az van.

– No?

– A tüll, az aranszínű már kész? Itt vannak a szalonból érte.

Wetz alulról Gertre sandít: – Hol van?

Gert kifakad: – Én odaadtam a vasalónőknek!

S döngő léptekkel, dühösen s mégis mosolygó arccal a „mentőponyvához” lép. – Te bolond – lihegi magában... – Kérem – folytatja hangosan –, az aranytüll föl lett gőzölve?

– Fo... Folknénak adtam tegnap – pikken ijedten a válasz –, isten bizony – és a három ujjja esküdve emelkedik.

– A Folknénak?! – s Gert ezt magánkívül, gyűlölködve ismétli ötször – úgy?

– Helénka! – mordul a lányra –, mondd meg a Folknénak, ne keresse kinn, ami bent van!

S rohan vissza: – Bolondokháza! – bombázza.

– Mi az, mi van, kérem? – csöng egy furcsa hang, s már Almeroth úr elnagyolt gyermekfeje látszik. Aztán a nagy lábak, a dudorodó has.

Úristen, ha most kirobbanhatna Gert! Kérem, Almeroth úr, az a nő odabent bolond, idegesíti, kínozza a munkásokat, s amit még nem tud: minden reggel féláljultan fekszik az irodában, a gallérszortírozó asztalon. Persze a gyomorgörcs, lyukadnak a belei,

a genny. S ha talpra áll viaszfehéren: epe lesz a szája, szívre, idegre fröcsköli, amint köpködő nyálgömböket szór szét.

De íme, csoda közelít: Wetz, a sunyin intrikáló szeretője szinte odaugrik Almeroth úr elé, a facipője csattan, mint a hangja: – Almeroth úr kérem, ez kibírhatatlan – a karját a combjára csapja –, Folknével nem lehet kibírni!

Ó, de Folkné fut már, igen, Almeroth az üzemben van, árulkodhatnak, utána hát... a karja kitarva, a szája messziről pörög légcavarként.

– A tüll, a tüll... amit aranyszínűre – kifogy a lélegzete, és fejhargon sípolja –, a szalon... itt van... istenem...

S a szemére nehéz könny fut.

Almeroth szemei fölnyíltak. Figyel. Folkné szeretője Wetznek. A munkásával hál. Úgy, ezt teszi, Almeroth után egy kelmefestőmesterrel, s már kiűzött innen egy fűtőt. De most: egy csapásra két legyet.

– Figyelj csak, ezek összekapnak mindjárt. Mind a kettőből kiemelkedik a tüll, mint a kígyó, sziszegve, mérgezve támadás-támadásra, s végül lopás, csalás, hanyagság, henyélés, árulkodás lesz a tüllből. Drága tüll, mozogj, lengj. Oh, Folkné kiöregedett a lyukas gyomrával, de a hetes számú fiókban egy tizennyolc éves lány van... eszes, villogó, tiszta, ez fog csókolni! de ez fog dolgozni, munkást zavarni, ha a szeretőd lesz, Almeroth. Igen, hát nagy a hasad, ha mezítlen vagy, a lúdtalpadra nem lehet ránézni, mégis tied kell hogy legyen minden nő a mosodában. Miért? Nagy dolog a kéj, megrázó – ígéret, fejbiccentés, eskü vulkántűzben: utána hűségesebben, odaadóbban robotolnak a nők, Almeroth.

– Tudom, tudom...

– Nos, mi az, mi van? – kérdi gyorsan.

Mind a három hallgat. Első pofon a fogak mögül, kilendítve a nyelvtől. Ki adja? Aki nek tegnap üres maradt csóktól a szája.

Folkné: – Semmi sincsen rendben, megölnek.

Almeroth: – Ki az oka? azt kérdem.

Folkné, Wetz összemutatnak: Ó, ő!

Gert nesztelen. A rézüstre görnyed. Látod, Almeroth, ez a mintafestés tönkremenne, de résen van Gert.

– Belül látom, jól van, egy pillantás is elég. Csak dolgozz.

Szóval mit mond Folkné? Pontosabban és újra akarom hallani!

– Wetz tolvaj, festéket lop, hypermangánt, nem dolgozik.

Mit mond minderre Wetz: – Folkné egy elhasznált ringyó, és... azért hazudik.

Meddig engedi nőni a szidalmakat Almeroth? Amíg egészen biztos tényeket nem kap.

– Hiszen maga három napig egy felöltőben járt, amit innen vitt el, és ami kiszakadt.

– Egy – susogja Almeroth – Wetznek elég.

– És Folkné – tör ki a négerhajú –, hiszen hazahordta éjszakára a kombinékat (elhallgat, de fölnyílik a dühe bosszút állón): hiszen hengegett, mikor ott vetkőzött a lakásban: ez grófi kombiné... s mikor lehúzta, így szólt: ez itt a grófnő melle... ha mezítelenül az ölembe ült: ugye szép combja van a baronesznek? – kérdi, s lehúzza a bugyiját, a baroneszt!

– Kérem – s kettőt tapsol Almeroth –, Wetz úr azonnal jöjjön az irodámba.

– Igen – s megy vörös nyakkal a göndör fejű. Gert káprázva emelgeti a kék vásznat. Folkné áll, aztán a falhoz lép, és fehér lesz a ruhája, amint nekidől.

Azok nincsenek már itt. S Gert szeme lassan fölemelkedik. Eléri Folkné tág, méla tekintetét, s beleragyo. Tűz. „Nincs szeretóm – lobogja –, te fehér mellű, igen, gyo-

morbajos vagy, de a hasadon nem üt át a fertőzés, a szádat meg nem csókolnám. Te, én szánlak is és kívánlak is.”

Könnyekbe száll a lobogás, Folkné elpityeredett. Mondjuk, villám eső közben.

De talán túl sok a nedv Folkné szemén, talán vak a fájdalomtól, hiába nézed, Gert. De a tűz leömlik a mellre, ó, Gert szenvedélyesen szereti a melleket.

Az asszony, íme, mindig kisebb. Lehet, hogy a mellét fogdosó öt ujj durva emléke éled a szívébe, s szorítja, szorítja. S a görnyedő test az elhaló szív fölé esik. Folkné két-rét hajolt, a szája tátva van, és hány.

– Ezt kaptam tőlük, ezt – nyögi, s vak, szédült szeméibe olyan élesen mar bele a fehér hó, hogy lehunyja. Most sötétségben van, istenem, leeshetett a világ aljára, istenem, elhagyta mindenki. A gyomrában meg ugrál a rákarcú őrült, s mindig leharap gennyező fogakkal a szívéből. Oh, undorító!

S Gert elfogja, amint a térdében megcsuklik, s hastánc-vonalban összeomlik. A bal karjával a lábát, a jobbal a vállánál tartja. Apró, terhes lépésekkel a benzinmosó cinasztala felé viszi. Aztán nagyobb lép, s tétován majdnem elesik: Folkné melle tisztán, gyöngyösen látszik.

Gert örül, hogy itt a cinasztal. Az asszony elájult, mereven tapadnak a szemhéjai, az asszony elájult – mormogja Gert, de ő olyan izgatott, hogy még az Isten is megbocsátaná azt a csókot, s Folkné is, még ha föl is ébredne.

Kint a rézüstben megsötétedik a pamutvászon: a téli Nap a hószugaras levegőt emeli álarcnak, így suhan följebb, vakultan. Ott imbolyog a magasban: dél van, 12, s lám, Gert mégis megcsókolja Folkné mellét, nem tud betelni az ízével, a hús cukor, fölolvad, édes.

– Fúj, Gert, te önmagadat elárulod – szólna most az elmúlt idő, az évek –, semmire se emlékezel, semmiféle fogadalomra, amit barátodnak, Polnak tettél, aki fönt éhezik a téglagyárban? Miért kerülöd két hete: félsz, hogy pénzt kér kenyérre? Te zsigori, te hazug, mire kell neked a pénz? Nőre – liheged, nőre, ez a csók az én igazságom, rövid az élet, csak ölelni. Nem, nem lehet az álomra azt mondani, az Úr teste, vegyétek, szenvedők, éhezők. Húst, húst, valóságot!

Ti álmodók, ti csak sírjátok olyan mélyről föl, mint a kagylók, a tengersűrűbe zuhant, mélybe szorult hullámok közül. Sírjátok, mert mikor csókolhat meg egy ilyen hullám fényt, napvilágot és verheti seregét a parthoz? Mikor lát mást kardhálnál, az ijesztő polipnál? Mit lát a korallok elmosott erdőiben?, fölakadt hullát, az orrát eszik a halak. De – mondja az ilyen hullám – a gyomorba jutva, a nagy gyomorba, rögtön pörgetik-táncoltatják, őket sejtik, s a sápadt, vizes húscsapat vörös csónakba ül, és részegen dalolja: – Vér, vér vagyok! Úszok a szívhez, úszok az ágyhoz, újra élek, ha más hasában is!

A lélek angyala hiába suttogja könnyes ajakkal: Gert fiam, aki mélyre akar látni, me-reven, csillag módra, csak nézni, nézni szabad. Sose hunyd le ébren, csak álmodban. Gert, lefelé van az előre, lefelé a nyomorban, lefelé a sírban. Menj csak három métert a föld alatt, s jöjj föl onnan hétnapi örök alvás után: elégetek érted minden tudományt, csak mondd, hogy éltél, mit éreztél ott lent? Pár szóban, egyszerűen: élek, vagyok, halok, és holnapra örökre nevetünk vagy komorak leszünk!

Barátod hitt abban, hogy eljön a tündérek kora: ha mézcsöppekre nézett, rögtön mesébe kezdett. Gert, te hittél abban, hogy olyan szabad leszol, mint a levegő.

Most meg éppen hogy lekapja a fogát az ájult asszony melléről. Almeroth úr jön vissza. Hűvös arccal, ő semmi sem történt... no de... és vérvörös lesz a képe. Folkné melle csupaszon? Gert bíbor arccal néz rá.

– Elájult, főnök úr – vágja ki Gert nyögve.

S Almeroth nem hajol közel a mellhez. A kis rubinpontot nem akarja észrevenni.

– Igen – mormogja –, elájult, hm – és segít Gertnek –, persze levegő kell... azért nyitotta föl a blúzát.

– Igen, főnök úr – feleli Gert alázatosan, s túlfeszült figyelemmel vár. – Forduljunk el az asszonytól, Almeroth, és tárgyaljunk.

– Azt... tudja... – mondja lassan Almeroth –, Wetzet azonnal! kirúgtam!

Sóhajt: – Mennyi bajom van – Folkné felé fordul –, ez is megy rövidesen.

S kicsit ott időz az asszonyon: megöregedett, megbetegedett. S bánatosan, meglegyintve az elmúlástól, rámered Gertre: – Maga vezeti ezentúl a festést és a vegytisztítást. Kap majd segídet, inast is, s este egyéves szerződést kötünk.

De beleakasztja macskakörmét Gertbe: – Remélem, kedves ifjú üzemvezetőm – s Folknéra mutat –, ennek békét hagy.

A homlokára csap: – Fusson, rohanjon az irodába éterért, mindjárt dél van, a munkásoknak pedig nem szabad ezt látni.

Gert mennyire tud, milyen sebesen rohanni, ha parancsolják! Hogy az asszony áldozat, Wetz is, hogy undorodva gyűlölte Almerothot idáig, és sokszor megölte álmában; mindez most semmi. Éter, éter kell – suhogja –, csitt, múlt, minden csöndesüljön, hülyeség volt. Igen, a munkásoknak nem kell látni, mert összehajolnak ártatlan sóhajjal, „mi is így járunk”.

Sürgötte ront Helenkának, aki a gallérokat rendez: Étert adj!

Gert torka máris átalakult: fordult egyet, mint a föld, idáig éjben, csöndben, suttogva, most a napfényen kiabálva szöknek föl a hangok.

– Gyorsan, ha mondom!

Ragadja az üveget, lohol. Almeroth ott áll a cinasztal fölött, áll és méléz. Mint egy költő – gondolja Gert, s elfelejti észrevenni a kibuggyanó hasat.

S most Almeroth kiemeli a másik mellett is, s a szívre önti az étert. Dörzsölgeti.

– Hozzon havat – mondja Gertnek.

Most ő csókolja meg – gondolja Gert, míg kifut.

És sietve két marék havat nyújt feléje.

Nem, Almeroth félreáll.

– Maga dörzsölje a szívinél – mondja. S lustán bámulja, amint Gert rászórja a havat, aztán kerengve elkenyi s végül súrolja a bőrön. S zavarában nem tudja, hogy a rubinpontot a hó itta be vagy Almeroth úr zsebkendője.

Percek. Folkné szemei lassan kiveresednek, táncolnak már a pillái, lassan lejtének, mint kuszált pamutgombolyag, kitűnik a merev szem. Most ijedten rebben a szemhéj: okosan, egészségesen akar látni a szem, mert Almeroth figyelő képe mered rá. S Folkné föl akar pattanni, azt hiszi, a földön van, pedig itt fekszik a cinasztalon, a keze szétcsúszik, nem kapaszkodhat, s a levegőbe esik. S a két benzinesedény undorító, émelyítő illatot ont. Mindjárt háyni fog. Oh, menj el, Almeroth, ne nézz olyan csodálkozva rám, menj az ajtóig, s már ott mondd azt: Ugyan, Folkné, nem történt semmi.

– Ne nézz úgy rám, nekem kell még az állás!

Almeroth kedvtelve nézi. Két jéghegy a homloka alatt, s nesztelen jeleznek egymásnak: Ez a matracod, ez a húsmatracod, hogy vergődik, először te vergődtél, összetett kézzel vívtad ki. Sorsot intézől, Almeroth, meghaljon, éljen, egyen vagy éhezzen. Ahogy tetszik neked.

A hetes számú fiók. Folkné, neked menni kell. Te Folkné, én őszintén mondom, 18 éves, fiatal, mint a te fűtőd volt, és én remegek érte. Menj, siess el a helyedről, kérlek,

ne sírj, jó, mondjuk, szabadságra, én adom rá a pénzt, de ugye holnap nem látlak. Nézd, sehol se használhatlak, mert minduntalan sírva fakadnál azon, hogy kim voltál, mi voltál itt a gyáramban. Menj hát. 18 éves szűz, én tudom, hogy bűn ez, mit tehetek. Ti dolgoztok, gyia – mondom –, s ti egymásnak ismétlitek, gyia-gyia – én elbultam, kedves, én ellustultam, csak enni és szeretni tudok már. Így én is beteg vagyok, s te is. Csak ártanánk egymásnak, menj, menj, eltakarom az arcom. Segítek, de úgymint meghalsz rövidesen.

S Folkné egészen közel van, hátrahúzódik, de kimondja: – Folkné, magának szabadságra kell menni rögtön. Hiszen súlyos beteg.

S már el is fordul, már megy csoszogva.

Ej, nem szégyenli magát ez az asszony, aki az üzem lelkének vallja magát, talán az Isten megy el tőle, s behúzza azt az öreg barna ajtót. Miért nyújtja nyögve a karját, nincs hangja, és mégis kiáltoz, míg a szemeiből könnyek esnek. Hát olyan nagy dolog az állás, az evés, ivás, amit elnyer általa az ember, s olyan csúf a halál? Almeroth, te isten, akkor állj meg, állj meg...

– Mi lesz? Eltűntél?...

Gert ijedten figyel. Aztán megnyugszik. Ő talpon áll, facipőben, ő utána rohanhat Almeroth istennek. Ők este szerződést kötnek, bizalmasan, cigarettázva beszélnek, s nevetnek, ha a művillámok, a szidás, ha hajszolás kerülnek szóba: – Kérem, ügyeljen, mert megtudja Almeroth!... Kérem, ki lesz azonnal dobva! Igen, ma este megkötik a barátságot. Mikor arra a papírra ráírja a nevét, mit felejt el Gert? Egy másik írást, ami alá szintén odaírta a nevét két évvel ezelőtt.

Így szólt: *Élet*. PN-novella.

Tehát ezt Gert írta? Igen, akkoriban minden benzineshordó számát lejegyezte, s éjente különös őrzőngő följelentéseket írt: – Tisztelt tűzvizsgáló bizottság. 13478 sz. és stb. számú hordók jöttek. Ha a nyitott helyiségbe egy koromszakra röppen: összedűl az egész ház.

Amikor remegve az istent kérte a kazánház előtt, hogy óvja, mert száz liter benzint visznek ebben a pillanatban, s a bolondos fűtő épp a parazsat kotorja. S a dinamó keféi szikráznak: lehunyja a szemét, rossz nézni. S a kazánház, jól megírta az *Élet*ben, mi-csoda lehetőségeket rejt.

Nos, meg is bánta, de már elfelejtették, el bizony. S most: minden rendben van, ugye? Jól bántak el Folknéval, Wetzcel. Nincs már mit írni róluk, lázongani.

– De – rebben a lelke – talán majd titokban holnap lesz, de ma este a szerződést kell megkötnie, egy évig biztos kenyér! Holtbiztos, ha nem lopok, mint a Wetz tette!

Bizony, Wetz most Almeroth úr ujjai között van. Mert ha a mesterek közé megy, s úgy félvállról kimondja: Ja, a Wetz, hm, dolgozik, dolgozik, de lop is!

Wetz akkor bezárhatja magát a hideg hóba, és sírhat, míg az orcáira fagy a könnye. S halálra vált testével talán festhet is valamit, ha szétbomlik. Szövetet, tüllt, selymet soha többé, ha Almeroth úr akarja! De ilyen hátborzongató képet, azt igen. Mindenki sikoltva, orrát befogva rohan el tőle...

Már mindenki leállt. A ruhakosarakba süppednek a mosólegények, s egyikük azt mondja: Mikor a hullaházban dolgoztam, ilyen kosarakban cipeltük őket.

Egyik mosóné megakad az evésben, és dideregve förmed rá: Hallgasson, ebéd van. A kormos képű fűtő most hordja szét az apró, párolgó lábasokat.

Gert otthagya Folknét, aki int, hogy egyedül akar maradni. Megy, elfelejt mindent, legszívesebben elkiáltaná: – Üzemvezető vagyok! S hogy meglátja a macskajárású mosómestert, Rövert, odafut: – Röver úr! Üzemvezető vagyok.

– Úgy – leheli halkan a mosómester, fölvonja a szemöldjét, s az ajtóig surran, onnan mélységes figyelemmel visszanez: – Gratulálok! – és fölemeli a tenyerét.

S ajtót nyitva oda siet, ahol a gallérokat gömbölitik, s az ingeket vasalják az asszonyok, s ahol körben gyűlve a gallért hordó lányok várakoznak.

Most kell választani közülük. A régi lányka, aki idáig elkiáltotta az ebédidő végén, hogy „Indulás”... otthon maradt, nem akar bejönni, mert a munkások csúfolják, s mindig feléje sipítják: Indulás.

Ez ellen semmit se lehet tenni. Ez így van. Megint egy új kell, aki talán tovább tűri a csipkelődést, aki ha kell, tízszer, juszt is odakiáltja:

– Igenis, indulás...

S nem figyel a dühös kifakadásokra, csak öt perc múlva, nem figyel arra, hogy csám-pás, vízibéka, rohadt minden, mert újra odakiáltja: – Indulás.

S a papírzacskók böffenő durrogása nem nyomja el a szavát.

Indulás, csak azért is!

Ilyet keres Röver, a mosómester, és szétnéz.

Gert is bejön, s bévül dobog a szíve: Már nekem is közöm van ehhez!

Grécki Emőke

EGY ISMERETLEN GELLÉRI-NOVELLÁRÓL

„Itt élsz – s ujjá befutotta gőzmosóm környékét –, és még semmit sem írtál ezekről a szegény kis proliányokról, ezekről a mosólegényekről, a nyomorról és a kínról, ami körülvesz.” A Szegi Pálnak tulajdonított mondat Gelléri Andor Endre EGY ÖNÉRZET TÖRTÉNETE című önéletrajzi regényében hangzik el. Ha ez valóban így történt (engedjük meg a szerzőnek, hogy más életrajzírókhoz hasonlóan némi fikcióval is élhetett), akkor a nagyszerű novellista sok erős, maradandó írását köszönheti a nála mindössze egy évvel idősebb, de jóval tapasztaltabb művészettörténész, költő, szerkesztő, „férfi-műzsa” sugallatának, de Gelléri díjnyertes regényének, A NAGYMOSODÁ-nak is ez a proletárvilág lett a közege.

A ROMBOLÁS, amely tudomásunk szerint itt jelenik meg először, Szegi Pál (1902–1958) hagyatékában maradt fenn, érintetlenül, nyersen, ezért a most közölt változat az utólagos szerkesztés nyomait viseli. Szegi és Gelléri baráti kapcsolatáról nemcsak az életrajzi regény, de Vargha Kálmán nagyszerű monográfiája (*Arcok és vallomások* sorozat, 1973) is megemlékezik, ám a barátság kezdetének és elmúlásának (nem megszakadásának) idejét nem rögzítik ezek az írások. Szegi 1925-ben ideiglenesen, majd 1926-ban végleg hazatér a Tanácsköztársaság bukása után nem sokkal megkezdett bécsi, majd párizsi emigrációjából, tehát nyilvánvaló, hogy kapcsolatuk nem korábbi ennél az időpontnál. Szegi és első felesége, Markos Erzsébet iparművész Szinyei Merse utcai műteremlakásának viszont hamar állandó vendége lett Gelléri, aki 1927-től dolgozik a Magyar utcai Király gőzmosodában, és tanulja ki a kelmefestő- és tisztítószakmát. „Még aznap éjjel írtam egy novellát, s csak ennyi volt a címe: ÉLET”, ez volt a válasza Gellérinek Szegi fent idézett javaslatára, a novella pedig 1927-ben jelenik meg a *Pesti Napló*-ban. A szellemi társakat kereső kezdő író Szegitől kéri el a „szocialista könyvtárat”, ami-